

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No5(3)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 190 sahifa,
1-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Bo'lajak chet tili o'qituvchilarining innovatsion pedagogik kompetentligini rivojlantirish mexanizmi	10
<i>Mirzaraxonova Maftuna Ibroximjon qizi</i>	
Elementlarini integratsiya qilish: nazariy va amaliy yondashuv	13
<i>Ne'matov Karimjon Shavkat o'g'li</i>	
O'qish savodxonligi darslarida kitobxonlik kompetensiyasini rivojlantirishning innovatsion yondashuvlari ...	19
<i>Mahmudova Shoirra Shavkat qizi</i>	
O'zbek milliy musiqasi asosida talablarda estetik did va ijro madaniyatini rivojlantirish metodikasi.....	25
<i>Gadoyeva Muborak Jumaqulovna</i>	
O'quvchilarning yozuv kompetensiyasini baholash mezonlarini takomillashtirish masalalari.....	30
<i>Abdurashidova Xafiza Abdurashidovna</i>	
Xurshid Do'st Muhammad qissalarida rivoyatchi strategiyasi.....	34
<i>Uzoqova Nargiza Yuldosh qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlashni shakllantirishda innovatsion texnologiyalarining ahamiyati	37
<i>Eshpulatov Shakir Nabiyevich, Ahrorova Ozoda Amriddinovna</i>	
"Xonada o'simliklarni o'stirish" intellekt xaritasi (Mind Map) yordamida o'quvchilarda ekologik tarbiya va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish	41
<i>G'aniyev Abduqahhor Gadoyevich</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda amaliy mashg'ulotlarning tashkiliy-pedagogik jihatlari.....	46
<i>Joldasov Ixtiyor Suyundikovich</i>	
Boshlang'ich sinflarda iqtisodiy tarbiyani shakllantirishning zamonaviy pedagogik texnologiyalari	50
<i>N. Asadov</i>	
Bo'lajak pedagoglarni tayyorlashda kreativ kompetentlik va kasbiy muvaffaqiyat o'rtasidagi bog'liqlik mezonlari.....	53
<i>G. Xamidova</i>	
Gamifikatsiya elementlarining bakalavr talabalarini raqamli resurs yaratishga motivatsiyasiga ta'siri	56
<i>Maxkamova Dilshodaxon Xabibjon qizi</i>	
The Influence of Family Parenting Style on the Formation of Primary School Students' Personality	59
<i>Berdiyeva Mohloroyim Mirzohid qizi</i>	
Noto'liq oilalardagi onalarning tarbiyaviy uslublari va farzandlarining ijtimoiy-psixologik moslashuvi (O'zbekiston namunasida).....	64
<i>Ismoiljonov Ravshan Baxtiyor o'g'li</i>	
Raqamli pedagogika sharoitida interfaol ta'lim metodlari asosida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini shakllantirish.....	69
<i>Jumaniyozova Donoxon Olimboyevna, Bekmuratova Muhayyo Uralbayevna</i>	
Matematika ta'limida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishning metodik asoslari.....	73
<i>Mirzayeva Shahlo, Qodirova Muattar Ithom qizi, Rovshanova Yulduz Shovkat qizi</i>	
O'qishga motivatsiya tushunchasi uning nazariy-psixologik tahlili.....	77
<i>Azimova Rushana Zokirjon qizi</i>	
Oliy ta'lim talabalarida akademik prokrastinatsiyaning prediktorlari: akademik motivatsiya, umid va shaxs xususiyatlari	81
<i>Shodiboyev Shohruh Shuhrat o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rivojlantiruvchi markazlar integratsiyasini ta'minlash metodikasi.....	86
<i>Qahhorova Sevara Alimardonovna</i>	
O'quvchi-yoshlarni virtual olam ta'siridan himoya qilishning nazariy asoslari.....	90
<i>Isayeva Gulii Parpiyevna, Ravshanov Umidjon Abdiqodir o'g'li</i>	

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematik tafakkurni oshirishda mantiqiy masalalarning o'rni	93
<i>Xilvatova Go'zal Sultonovna</i>	
Pedagogika tarixini o'qitishda talabalarda tarixiy tafakkurni rivojlantirish	97
<i>Jurayev Bobomurod Tojiyevich</i>	
Bolalarda ona tilida tinglash hissini rivojlantirish usullari	101
<i>Nurmatova Muxlisa Akmal qizi</i>	
Raqamli texnologiyalar yordamida ingliz tilini o'qitish samaradorligini oshirish (Kahoot, Quizlet va Moodle platformalari misolida)	106
<i>Yusupova Shahnoza Abduxafizovna</i>	
Sport maktablarida 16–18 yoshli nayza uloqtiruvchi sportchi-qizlarda portlovchi kuchni rivojlantirish	111
<i>Tursunova Surayyo Botir qizi</i>	
Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida pedagog kadrlarning uzluksiz kasbiy rivojlanishini ta'minlashda "Kasbiy rivojlanish kuni" va "Kasbiy rivojlanish soati" tadbirlari: amaliyot tahlili	115
<i>Gaffarov Azizjon Muhammadsaidovich</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorlarining faoliyatini samarali tashkil etishning nazariy jihatlari (Learning outcomes) asosida	124
<i>Rabbimova Shaxnoza Soyib qizi</i>	
Bo'lg'usi o'qituvchilarda axloqiy madaniyat fazilatlarini qaror toptirishning pedagogik mexanizmlari	128
<i>G'aniyeva Sayyora Saidmurod qizi</i>	
Yengil atletikachilarning musobaqa jarayonida tibbiy-pedagogik monitoringini takomillashtirish	132
<i>Mamadaliyev Abror Akbarjonovich</i>	
Sun'iy intellekt yordamida rus tilini o'qitish va uning samaradorligi	137
<i>Yagafarova Nazilya Rafailovna, Nazarov Sardor, Onorboyev Kamronbek</i>	
O'quvchilarda ilmiy dalillarni tahlil qilish va xulosa chiqarish kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi	142
<i>Baymurotova Mukaddas Xamdamovna</i>	
Ilmiy muxokamalarda pragmatik kompetentlikning roli	150
<i>Eshbo'riyeva Aziza Muhiddinovna</i>	
Talabalarda kognitiv-pragmatik kompetensiyalarni rivojlantirish metodikasini takomillashtirishning mazmuni	155
<i>To'rabekova Aziza Mirzabek qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda motivatsiyani shakllantirishda interaktiv metodlarning o'rni	159
<i>Qamchibekova Roziyaxon Xasanboy qizi</i>	
Проблема разграничения понятий "концепт" и "понятие" в современной лингвистике: лингвосомиотический и когнитивно-дискурсивный анализ	164
<i>Якунина Ангелина Алишеровна</i>	
Sun'iy intellekt texnologiyalari asosida amaliy bezak san'ati naqsh elementlarini raqamli qayta ishlash va arxivlashtirish	169
<i>Jabbarov Rustam Ravshanovich</i>	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining yozuv kompetensiyasini rivojlantirishda Design Thinking texnologiyasining metodik imkoniyatlari	176
<i>Amanbayeva Oydin Urazali qizi</i>	
Tez qalamchizgi mashqlarida psixologik-pedagogik yondashuvlarning ahamiyati	181
<i>Suyunov Navro'z Alisher o'g'li</i>	
Innovatsion yondashuv orqali bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining metodik tayyorgarligini rivojlantirish konsepsiyasi	186
<i>Xalilov Lenar Shevketovich</i>	

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA MATEMATIK TAFAKKURNI OSHIRISHDA MANTIQUIY MASALALARNING O'RNINI

Xilvatova Go'zal Sultonovna

GDPI "Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 (boshlang'ich ta'lim) yo'nalishi magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematik tafakkurni rivojlantirishda mantiqiy masalalarning pedagogik va metodik ahamiyati tahlil qilinadi. Mantiqiy masalalar o'quvchilarda mustaqil fikrlash, tahlil qilish, solishtirish, umumlashtirish va xulosa chiqarish ko'nikmalarini shakllantirishning samarali vositasi sifatida yoritilgan. Tadqiqot davomida mantiqiy masalalarning turlari, ularni dars jarayoniga integratsiya qilish usullari, o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlariga moslashtirish tamoyillari hamda mantiqiy tafakkurni rivojlantirishga xizmat qiluvchi metodik yondashuvlar tahlil qilindi. Shuningdek, maqolada mantiqiy masalalardan samarali foydalanish boshlang'ich ta'lim sifatini oshirishi, o'quvchilarning kreativ va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishi ilmiy asosda izohlangan. O'qituvchilar uchun amaliy tavsiyalar ham keltirilgan.

Kalit so'zlar: aqliy faoliyatni faollashtirish, boshlang'ich ta'lim, kreativ fikrlash, mantiqiy fikrlash, mantiqiy masalalar, matematik tafakkur, o'quv jarayoni, tanqidiy fikrlash.

Abstract: This article analyzes the pedagogical and methodological significance of logical problems in the development of mathematical thinking among primary school students. Logical problems are considered an effective tool for developing students' independent thinking, analytical skills, comparison, generalization, and conclusion-making abilities. The study examines the types of logical problems, methods of integrating them into the educational process, principles of adapting them to students' age and individual characteristics, and methodological approaches aimed at enhancing logical thinking. Furthermore, the article scientifically substantiates that the effective use of logical problems improves the quality of primary education and contributes to the development of students' creative and critical thinking skills. Practical recommendations for teachers are also provided.

Key words: activation of mental activity, primary education, creative thinking, logical thinking, logical problems, mathematical thinking, educational process, critical thinking.

Аннотация: В данной статье анализируется педагогическое и методическое значение логических задач в развитии математического мышления учащихся начальных классов. Логические задачи рассматриваются как эффективное средство формирования у учащихся навыков самостоятельного мышления, анализа, сравнения, обобщения и умозаключения. В ходе исследования были изучены виды логических задач, методы их интеграции в учебный процесс, принципы адаптации к возрастным и индивидуальным особенностям учащихся, а также методические подходы, способствующие развитию логического мышления. Кроме того, в статье научно обосновывается, что эффективное использование логических задач повышает качество начального образования и способствует развитию творческого и критического мышления учащихся. Также представлены практические рекомендации для учителей.

Ключевые слова: активизация мыслительной деятельности, начальное образование, творческое мышление, логическое мышление, логические задачи, математическое мышление, образовательный процесс, критическое мышление.

KIRISH

Respublikamizda mustaqillikdan so'ng ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilim darajasini oshirish, dunyoqarashini kengaytirish, savodxonligini rivojlantirishga zamin yaratmoqda.

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi ^[1] Qonuni hamda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022-2026 yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi ^[2] farmonida mamlakatimizda ta'lim sifati va samaradorligini oshirish bo'yicha belgilangan vazifalar ta'lim sohasi xodimlari,

o'qituvchilarga kasbiy rivojlanishi uchun o'z ustida ishlash, o'quvchilarni xalqaro dasturlarga samarali tayyorlash, shuningdek, jahondagi tengdoshlari bilan tenglasha oladigan darajada bilimli yoshlarni tarbiyalash, o'quvchi-yoshlarning mustaqil, ijodiy, mantiqiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini shakllantirish talabini qo'ymoqda.

Yana shuni ham ta'kidlab o'tishimiz kerakki, bu - O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ^[3] qarorlaridir, bular matematika ta'limi, fanlarini rivojlantirish, yosh iqtidorli talabalarni qo'llab-quvvatlash, dasturlarni takomillashtirish, fundamental va amaliy tadqiqotlar yo'nalishlarini belgilash va iqtisodiyot ehtiyojlariga mos mutaxassislar tayyorlashga qaratilgan. Bu qarorlar orqali matematika ta'limi sifatini oshirish, xorijiy tajribalarni qo'llash, olimlarni rag'batlantirish va matematik modeldan foydalanishni kengaytirish ko'zda tutilgan.

Mantiqiy masalalar yechish matematika o'qitishning muhim tarkibiy qismidir. Mantiqiy masalalar yechmasdan matematikani o'zlashtirishni tasavvur ham etib bo'lmaydi. Matematikada matematik masalalar yechishning nazariyasini amaliyotga tadbiiq qilishning muhim yo'lidir. Mantiqiy masalalar yechishning boshlang'ich sinflarda o'rganiladigan u yoki bu nazariy materiallarni o'zlashtirish jarayoni muhim hisoblanadi. Bu o'quvchilarni fikrlash qobiliyatlarini o'stirishda muhim ro'l o'ynaydi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Matematika o'qitishning oliy maqsadi - bolaning fikrlash qobiliyatini rivojlantirishdir. Matematika - bu shunchaki raqamlar haqidagi fan emas, u fikrlash maktabidir. Mantiqiy masalalarni yechish orqali bola abstrakt fikrlashni va masalalarga to'g'ri strategiya bilan yondashishni o'rganadi". ^[4: V-bob] Ta'lim-tarbiya jarayonida ta'lim oluvchilarning mustaqil fikrlashini shakllantirish hamma zamonlarda ham dolzarb masala bo'lib kelgan.

"Berilgan ma'lumotlardan tashqariga chiqib, narsalarning mohiyatini anglab yetish - bu hayotdagi eng katta zavqlardan biridir. O'quvchi mantiqiy masalalar orqali o'zi kutganidan ham ko'proq narsani bilishga va tushunishga o'rganadi". ^[5:12b]

Boshlang'ich sinf ta'lim tizimida muhim bo'g'in hisoblanadi. Bu bosqichda o'quvchilarning ta'limga bo'lgan qiziqishlari, munosabati, dunyoqarashi,estetik didi, mustaqilva mantiqiy fikrlash qobiliyati shakllanadi. Shunday ekan bu jarayonda mantiqiy masalarni o'rni beqiyosdir.

Pedagog va psixolog boshlang'ich sinf o'quvchilarining mantiqiy tafakkurini rivojlantirish bo'yicha eng mashhur olimlardan biri Leonid Vladimirovich Zankov hisoblanadi. U shunday deb ta'kidlab o'tgan: "o'qitishning asosiy vazifasi - o'quvchilarning umumiy psixik rivojlanishida maksimal natijaga erishish, uning tarkibiy qismi sifatida esa mantiqiy tafakkurni rivojlantirish" ^[7] deb bilgan.

V.V.Drozina, V.L.Dilman "Nostandart muammolarni hal qilish uchun ijodkorlik mexanizmi" kitobida nostandart vazifaning quyidagi ta'rifini beradi - "bu reproduktiv usullar bilan aniqlab bo'lmaydigan o'ziga xos, ijodiy printsiptni o'z ichiga olgan vazifadir. hal qilish va talabalardan o'z echimlarini izlashni talab qiladi". ^[8:6b]

Matematik masalalarni yechish jarayonida maktab o'quvchilarida fikrlash uslubi shakllanadi, bunda ular fikrlashning ma'lum sxemasiga amal qilishni, tarkibiy qismlarga aniq bo'linish va o'z fikrlarini ifodalashni o'rganadilar, simvolizmning to'g'riligini aniqlaydilar. Nostandart vazifalarni hal qilish bevosita shaxsning ijodkorligi bilan bog'liq, bolalarda mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish uchun o'quv faoliyatining samaradorligi bunga bog'liq. ^[9]

O'zbekistonda boshlang'ich sinf matematika darsliklarining asosiy mualliflaridan biri Nasiba Abdurahmonova "Mantiqiy masalalarni darsning uzviy qismi" - deb hisoblaydi. ^[10]

Mantiqiy fikrlashni o'stirishda misol va masalalar yechish yaxshi natija beradi. Matematik topshiriqlar, masala va misollar bola xotirasini mustahkamlaydi, aqlni charxlaydi hamda fikrlash tezligini oshiradi. Matematik topshiriqlarda ham mantiqiylik mavjud bo'lib o'quvchining bilimni mustahkamlashga yordam beradi. Mantiqiy fikrlashni har qanday aqlni charxlashga qaratilgan, o'ylash va fikrlashni, xulosa chiqarishni talab qiladigan topshiriqlar rivojlantiradi.

Mantiqiy masalalar - bu o'quvchilarning tafakkurini faollashtiruvchi, ularni fikrlashga, tahlil qilishga, asoslangan qarorlar qabul qilishga undovchi topshiriqlardir. Bunday masalalar orqali o'quvchi oddiy bilimlarni qo'llashdan tashqari, mavjud ma'lumotlar asosida yangi xulosalar chiqaradi, berilgan shartlarni o'zaro bog'laydi va eng maqbul yechimni izlaydi.

Jumayev M.E. "Boshlang'ich ta'limda matematikadan darsdan tashqari ishlar" metodik qo'llanmasida shunday deydi: "Boshlang'ich sinf o'quvchilarida mantiqiy masalalar yechishning o'ziga xos bosqichlarini belgilab bergan. Uning fikricha, mantiqiy masalalar o'quvchida "analitik-sintetik" faoliyatni uyg'otadi, ya'ni bola butunni qismlarga ajratishni va qismlardan xulosa chiqarishni o'rganadi".^[11: 123b] Ushbu olim mantiqiy tafakkurni metodik jihatdan tizimlashtirishga katta hissa qo'shgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mantiqiy masalalar turli ko'rinishlarda bo'lishi mumkin va ular quyidagi asosiy guruhlarga ajratiladi:

- 1. Matematik mantiqiy masalalar** - raqamlar, shakllar yoki miqdorlar bilan bog'liq bo'lgan, mantiqiy qoidalar asosida yechiladigan topshiriqlar. Masalan: "Agar 1 qalam 2 daqiqada yozilsa, 3 qalam necha daqiqada yoziladi?" kabi noto'g'ri farazga asoslangan savollar orqali tahlil qilish ko'nikmasi shakllanadi.
- 2. So'zli mantiqiy masalalar** - voqealar, harakatlar yoki predmetlar o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlashni talab qiladigan topshiriqlar. Masalan: "Birinchi bo'lib qaysi hayvon daryo bo'yiga keldi, agar qush undan keyin, quyon esa eng oxirida kelgan bo'lsa?"

Mantiqiy topshiriqlar – bu o'quvchini mantiqiy fikrlashini o'stirishga qaratilgan jumboqlardir. Bu topshiriqlarni bajarish davomida o'quvchida tezkorlik, miya faoliyatining rivojlanishi, hozirjavoblik, mushkul vaziyatlardan tez chiqib ketish uchun zamin yaraladi. Mantiqiy topshiriqlar boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun tuzilganda ularda quyidagi xususiyatlar bo'lishi kerak:

- mantiqiy topshiriq bola yoshiga mos bo'lishi;
 - oddiydan murakkabga tamoyili asosida berib borilishi;
 - topshiriqda aks etgan rasmlar bola yoshiga mos tanlanishi, unda tanlangan ranglar yorqin, bola e'tiborini o'ziga tortuvchi bo'lishi maqsadga muvofiqdir.
- 3. Tasviriy (vizual) mantiqiy masalalar** - rasm, shakl, diagramma yoki belgilar orqali berilgan topshiriqlar bo'lib, o'quvchining kuzatuvchanlik va mantiqiy bog'liqlikni aniqlash qobiliyatini rivojlantiradi. Masalan: "Qaysi shakl ketma-ketlikni to'ldiradi?" kabi topshiriqlar.
 - 4. Algoritmik masalalar** - harakatlar ketma-ketligini to'g'ri aniqlashga asoslangan topshiriqlar. Bu turdagi masalalar o'quvchilarda muammoli vaziyatni bosqichmabosqich yechishga o'rgatadi. Ushbu turlar bir-biridan farqli ko'nikmalarni shakllantirsa-da, ularni kombinatsiyalab berish orqali o'quvchilarning umumiy tafakkur salohiyatini yanada kuchaytirish mumkin. Boshlang'ich sinf o'quvchilari bilan ishlashda bu masalalarni soddalashtirilgan shaklda, o'yin tarzida berish ayniqsa samarali bo'ladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Boshlang'ich ta'lim metodikasi bo'yicha yetakchi olimlardan biri Jumayev B. o'zining o'quv qo'llanmasida mantiqiy masalalarni "fikrlash gimnastikasi" deb ataydi. Uning ta'kidlashicha, "Matematik tafakkur faqat formula yodlash bilan emas, balki kutilmagan vaziyatli mantiqiy masalalarni yechish orqali shakllanadi".^[12: 78b]

Insonning fikrlash qobiliyatining muhim tarkibiy qismlaridan biri bu mantiqiy savodxonlik, ya'ni har qanday intellektual faoliyatda zarur bo'lgan ma'lum bir minimal mantiqiy ko'nikma va bilimdir. Mantiq matematikaning ajralmas qismi bo'lganligi sababli, maktab o'quvchilari uchun maktab matematika kursida mavjud bo'lgan mantiqiy tushunchalar va harakatlarni ajratib ko'rsatsak, ularga tegishli uslubiy ishlov berishni qo'llasak, ularda mantiqiy ko'nikmalarni shakllantirish mumkin deb taxmin qilish mumkin.

Har qanday faoliyatda e'tibor, mantiqiy fikrlash qobiliyati inson uchun zarurdir, chunki ular muammolarni hal qilishga, qiyin vaziyatlardan chiqish yo'lini topishga yordam beradi. Matematika ijodkorlik sifatida alohida holatlarda qo'llanilishi kerak bo'lgan umumiy qoidalarni ishlab chiqishni o'z oldiga maqsad qilib qo'ygan. Bu qoidalarni yaratgan kishi yaratadi. Tayyor matematik qoidalarni qo'llagan har bir kishi bilimning boshqa sohalariida yangi qiymatlarni yaratishi mumkin.

Matematika alohida qobiliyatlarni talab qiladi, degan fikr bor. Ammo matematikani o'qitish amaliyotini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, o'quvchining matematik bilimlarni mazmunli o'rganishi uchun oddiy o'rtacha qobiliyatlar etarli. Ba'zan matematikada muvaffaqiyat oddiy yodlashga asoslangan deb o'ylashadi. Yaxshi xotira kerak, ammo har xil turdagi vazifalarni hal qilishning eng muvaffaqiyatli usullarini topish va vizual tasvirlardan foydalanish qobiliyati muhimroqdir. Mantiqiy, oqilona va izchil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish ayniqsa qimmatlidir.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, biz bolalarga matematika fanidan ilk saboqni boshlang'ich sinfdanoq berar ekanmiz, bu bilan birga matematik masalalar bilan ishlash ko'nikmasini ham shakllantirib boramiz. O'quvchilar matematik fikrlash qobiliyatini shakllantirish bilan birga ularda to'g'ri, aniq, qisqa matematik nutqni o'stirish masalasi ham uzviy ravishda bog'langandir. Matematika o'qitishning asosiy vazifalardan biri o'quvchilarga

hisoblash, o'lchash va grafik ko'nikmalarning ma'lum aniq sistemasini hosil qilishdan iborat. Bu vazifani yetarlicha baholamaslik amalda o'quvchilar bilimlari sifatining pasayishiga olib keladi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematik tafakkurni yuksaltirishda mantiqiy masalalar eng samarali vosita hisoblanadi. Bunday masalalar o'quvchida tahlil qilish, sintezlash va mantiqiy xulosalar chiqarish ko'nikmalarini darsning uzviy qismiga aylantiradi. Maqolada ko'rib chiqilgan metodik tavsiyalar asosida dars jarayonini tashkil etish, o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshirish bilan birga, ularda ijodiy va nostandart fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu esa zamonaviy ta'lim oldida turgan kreativ avlodni tarbiyalash vazifasini amalga oshirishning muhim bosqichidir.

Foydalangan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining yangi tahrirdagi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. O'RQ-637. 2020-yil 23-sentabr. <https://lex.uz>.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022-2026 yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. PF-60-son. 2022-yil 28-yanvar. <https://lex.uz>
3. "Matematika sohasidagi ta'lim sifatini oshirish va ilmiy-tadqiqotlarni rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" PQ-4387 (2019y.) va PQ-4708 (2020y.) sonli qarorlari. 07.05.2020 yildagi PQ-4708-son. <https://lex.uz>
4. Jorj Polya "Matematik kashfiyot: Masalalarni yechishni o'rganish, o'rgatish va metodikasi ("Mathematical Discovery: On Understanding, Learning, and Teaching Problem Solving") nomli asar.
5. Jerom Bruner "The Process of Education" Harvard University Press. 97b.
6. Leonid Vladimirovich Zankov "Дидактика и жизнь: Избранные труды" (Didaktika va hayot: Saylanma asarlar) to'plamida.
7. V.V. Drozina va V.L. Dilman's "Nostandart muammolarni hal qilish uchun ijodkorlik mexanizmi" kitobi. "Binom. Laboratoriya znaniy" 2-nashr. 256b.
8. Abdulboriyeva Mexruza Anvar qizi Namdu tayanch doktoranti Международный научный журнал № 5(100), часть 1 "Научный Фокус" Сентябрь, 2023.
9. Nabiya Abdurahmonova "Matematika o'qitish metodikasi" darsligi va boshlang'ich sinf matematika darsliklariga yozilgan metodik qo'llanmalar. "O'qituvchi" nashriyoti (Toshkent). 2011, 130-bet.
10. Jumayev M. Boshlang'ich ta'limda matematikadan darsdan tashqari ishlar. - T.: "O'qituvchi", 2005. [1, 2]
11. Jumayev B. "Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasi" o'quv qo'llanma "O'qituvchi" nashriyoti, Toshkent. 2003.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(3)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.